

SHIPO TREPANATSIYA UCHBURCHAGINI TAHLIL QILISH

Toshkent Davlat Stomatologiya instituti 305b-gurux talabasi Bekturdiyeva Maxliyo

Ilmiy raxbar Gadayev Asliddin

Annotatsiya: Trepanatsiya-bu bosh suyagiga teshik ochish yoki qirib tashlashni o'z ichiga olgan protsedura. Bu ming yillar davomida qadimgi sivilizatsiyalardan boshlangan. Shipo trepanatsiya uchburchagi-bu asosan schiphol mintaqasida amalga oshirilgan trepanatsiyaning o'ziga xos turi. Ushbu maqola Shipo trepanatsiya uchburchagi texnikasini tahlil qilishga, ushbu amaliyot bilan bog'liq foyda, xavf va tarixiy ahamiyatini o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: bosh suyagi, jarrohlik, tartibi, asboblari, jarayon, ehtimoliy shikastlanishlar

Kirish: Shipo trepanatsiya uchburchagi (FR. Chipault) - vaqtinchalik suyakning mastoid jarayonidagi silliq uchburchak platforma, uning ichida mastoidit uchun trepanatsiya amalga oshiriladi.

Shipo uchburchagi chegaralari:

Old-tashqi eshitish kanalining orqa qirrasini;

Orqa tomonda mastoid tepalik (lat. crista mastoidea);

Yuqorida-vaqtinchalik suyakning zigomatik jarayonidan orqada chizilgan gorizontall chiziq.

Shipo uchburchagi ichida rezonansli bo'shliq-mastoid g'or (lat. antrum mastoideum), g'orga kirish yo'li bilan aloqa qiladi (lat. aditus ad antrum) baraban bo'shlig'i bilan. Mastoid g'orining uzunligi o'rtacha 12 mm, kengligi 7 mm, mastoid jarayonining suyak moddasi 1,5-2,0 sm chuqurlikda joylashgan. G'orning kattaligi mastoid jarayonining tuzilishiga (pnevmatik, sklerotik yoki diploik) qarab o'zgaradi.

Yuqori devor g'orni o'rta kranial chuqurchadan ajratib turadi; uning medial devorida aditus ad antrumdan tashqari, lateral yarim doira kanali va yuz nervi kanalini o'z ichiga olgan ikkita balandlik mavjud. Sigmasimon venoz sinus g'orning orqa devoriga, ayniqsa braksefalarda, mastoid jarayonining zaif rivojlanishi bilan yaqinlashadi. Odatda bu sinus g'ordan ancha qalin suyak plitasi bilan ajralib turadi.

Teri osti to'qimasi bo'lgan teri aurikulaning biriktirilishiga parallel ravishda kesilib, undan 1 sm orqaga chekinadi, shipo trepanatsiya uchburchagining proektsiyasi oldindan aniqlanadi (spina suprameatum bo'yicha, tashqi eshitish kanalining suyak qismining yuqori va orqa devorlarining tutashgan joyida seziladi). Uchburchakning proektsiyasi operatsion kirishning o'rtasida bo'lishi kerak.

Teri kesimining qirralarini yara kengaytirgich bilan cho'zib, mastoid jarayonining yuqori ichki kvadrantining old yuzasida silliq yuzaga ega trepanatsiya uchburchagi paydo bo'ladi. Ushbu uchburchak ichidagi mastoid jarayonining trepanatsiyasi periosteumni raspator bilan ajratish bilan boshlanadi.

Birinchi, kengroq yivli chisel suyakning tashqi qatlamini olib tashlaydi, chiselni tepaga, so'ngra mastoid jarayonining yuqori qismidan va old tomondan, tashqi eshitish kanalining orqa devoriga parallel ravishda qo'yadi. Suyakning sirt qatlamini yiqitgandan so'ng, ular torroq chiselga o'tadilar va ular bilan ichki va old tomonga — tashqi eshitish kanalining orqa devoriga parallel ravishda chuqurlashadi.

G'orning etarlicha ochilishi g'orning devorlarini tekshiradigan tugmachali zond bilan boshqariladi va kirish joyidan ehtiyotkorlik bilan chiqib ketadi (lat. aditus ad antrum) timpanik bo'shliqqa. G'or va mastoid jarayonining boshqa hujayralarida joylashgan yiring va granulyatsiya o'tkir qoshiq bilan olib tashlanadi, shu bilan birga hamma narsani bitta bo'shliqqa birlashtiradi. Yara g'orda qoldirilgan "bitiruvchi" ning tepasida va ostida tikiladi (qo'lqop kauchuk tasmasi).

Agar siz g'orni ochganingizda chiselni yuqoriga bursangiz, u holda g'orning yuqori devori orqali osongina o'rta kranial teshikka kirishingiz mumkin; chiselni orqaga yo'naltirganda, u venoz sinusda (ko'ndalang sinusning sigmasimon sinusga o'tish joyida) bo'lishi mumkin; asbob old tomonga burilganda, o'z kanalidagi vaqtinchalik suyak qalinligidan o'tadigan yuz nervi shikastlanishi mumkin.

Mastoid jarayonining havo bo'shliqlarining rivojlanish darajasiga ko'ra uning tuzilishining quyidagi turlarini ajratish kerak.

Havo xujayralari hajmi va soni etarlicha katta bo'lganda pnevmatik. Ular deyarli butun mastoid jarayonini to'ldiradi va ba'zan hatto vaqtinchalik suyak tarozilariga, piramidaga, eshitish naychasining suyak qismiga, zigomatik jarayonga tarqaladi. Normosteniklarda 77% hollarda uchraydi.

Diploetik (spongioz, gubka). Bunday holda, havo hujayralari soni oz. Ular trabekulalar bilan chegaralangan kichik bo'shliqlarga o'xshaydi va asosan g'or yaqinida joylashgan. Ushbu tuzilish erta bolalik davriga xosdir.

Aralash turi:

Sklerotik (ixcham, patologik), bo'shliqlar bo'lmaganda yoki ular juda zaif ifodalanganda. Surunkali yiringli epitimpanitlarda mastoid jarayoni odatda sklerotik tuzilishga ega.

Vaqtinchalik suyakning mastoid qismining orqa-pastki qismida s shaklidagi venoz sinus-xuddi shu nomdagi suyak sulkusida joylashgan sigmasimon sinus (sinus sigmoideus) proektsiyalanadi. Uning proyeksiyasi trepanatsiya uchburchagining orqa tomoniga tutashgan (rasm. IV, A).

Uning joylashishi yuzaki va chuqur bo'lishi mumkin. Eshitish naychasining orqa devoridan sinusning masofasi odatda 30 mm (L. T. Levin, 1928), S. N. Yashchinskiy (1906) tadqiqotlariga ko'ra esa 3 dan 20 mm gacha (o'rtacha 12,5 mm).

Bolalarda sinus kattalarga qaraganda nisbatan orqa va yuzaki joylashgan (D. I. Yaroslavskaya, 1956). Mastoid jarayonining tashqi yuzasidan sinusning masofasi odatda 10 mm ga teng (L. T. Levin, 1928, B. L. Frantsuzov, 1947), ammo qog'oz varag'ining qalinligiga kamayishi mumkin.

Mastoidit-mastoid jarayonining hujayra tizimining yiringli yallig'lanishi. O'rta quloqning yiringli yallig'lanishi timpanik bo'shliq o'z vaqtida drenajlanmasa, yiringli mastoiditga olib kelishi mumkin. Kasallik mastoid jarayonining pnevmatik tuzilishi bilan tez - tez uchraydi va diploetik bilan kamroq uchraydi.

Aralashuv Endo-traxéal behushlik ostida amalga oshiriladi. Teri, teri osti to'qimasi va Periosteum skalpel bilan kesiladi, orqa tomondan 0,5-1 sm gacha aurikul orqasidagi o'tish burmasidan orqaga chekinadi.

Kesishning uzunligi 5-6 sm dan oshmasligi kerak. Keyin yumshoq to'qimalar Farabef xochga mixlanishi bilan ajratilib, mastoid jarayonining kortikal qatlamini ochib beradi. Yansen yoki Passovning kichik yara kengaytiruvchisi qo'llaniladi, bu afzalroqdir. Operatsiyaning keyingi jarayoni kortikal qatlamni olib tashlash uchun ishlatiladigan vositalarga bog'liq.

Ular Voyachek chisellari (sutsiz usul), har xil o'lchamdagi yivli chisellar, kesgichlar bo'lishi mumkin. Chisel suyakka perpendikulyar emas, balki unga o'tkir burchak ostida joylashtirilishi kerak. Trepanatsiya qat'iy ravishda Shipo uchburchagi chegaralarida va tashqi eshitish kanalining orqa devoriga parallel ravishda amalga oshiriladi.

Bunday holda, diqqatga sazovor joylar: spina supra meatum, odatda o'rta kranial fossa tubidan pastda joylashgan va fossa supra meatum, bu mastoid jarayonining tashqi yuzasida antrum proektsiyasiga mos keladi (I. ya. Sendulskiy).

Mastoid jarayonining kortikal qatlamini tepadan temporal chiziqqa olib tashlagan holda, jarayon suyagi asta-sekin olib tashlanadi va g'or ochiladi (aditus ad antrum orqali tugmachali zond bilan oxirgi zondda bo'lishini nazorat qilish). Aditusning pastki qismida gorizontal yarim doira kanalining chiqishi ko'rinadi.

Keyin kariyer o'zgargan suyak, suyak chiplari, parchalar, yiring va granulalar ehtiyotkorlik bilan va ehtiyotkorlik bilan olib tashlanadi. Keng jarayon bilan barcha hujayra guruhlarini, shu jumladan zigomatik, perifasiyal va boshqalarni ochish kerak. suyak yarasining qirralari suyak qoshig'i yoki to'sar bilan tekislanadi. Yara tikilmaydi.

Sinus prezentatsiyasi deb ataladigan holatlarda uning proektsiyasi oldinga siljiydi va deyarli butunlay trepanatsiya uchburchagini bajarishi mumkin, bu operatsiya paytida ham

hisobga olinishi kerak. Pnevmatik jarayonlarda sinusning bunday namoyishi 11,8% hollarda, sklerotik jarayonlarda esa 80% kuzatiladi.

Mastoid jarayonining trepanatsiyasi bilan asbob Shipo uchburchagi chegarasidan chiqib ketganda, yuz nervi (old), sigmasimon sinus (orqa), yarim doira kanallari (medial) va antrumning yuqori devori (yuqori) shikastlanish xavfi mavjud (rasm). IV, B).

Ushbu sohaning tipik anatomiyasini bilish amaliy ahamiyatga ega. Braksefalik bosh suyagida trepanatsiya uchburchagida Shipo katta asos va past balandlikka ega - mastoid jarayonining pnevmatizatsiya turi diploetik, yuz nervi kanali - tik egilish bilan.

Bundan farqli o'laroq, dolichosefallarda Shipo uchburchagi kichik poydevorga va baland balandlikka ega - yuz nervining kanali, ozgina egilib, sigmasimon sinus g'orning orqa devoriga yaqinlashadi, bu esa operatsiya paytida ushbu anatomik shakllanishlarga zarar etkazish xavfini oshiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Shipo trepanatsiya uchburchagi tahlili Shipo sivilizatsiyasi madaniyati va ma'naviyatida muhim rol o'ynagan qadimiy jarrohlik amaliyoti haqida tushuncha beradi. Texnikaning tarixiy ahamiyati va uni boshqa trepanatsiya usullari bilan taqqoslash ushbu protseduralarning sivilizatsiyalar bo'ylab xilma-xilligi va evolyutsiyasini ta'kidlaydi. Antropologik tadqiqotlar va kranial tahlillar ushbu noyob trepanatsiya texnikasini tushunishimizga yordam beradi va bu sohada keyingi tadqiqotlar va tadqiqotlar uchun zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jarrohlik jarrohligi va topografik anatomiya / Ed. 4-nashr., to'ldirilgan. - M.: Tibbiyot 2001 Yil. 408 s. ISBN 5225-04710-6.
2. Palchun V. T. Otorinolarinologiya / V. T. Palchun, M. M. Magomedov // M.: Geotar-MED. ISBN 978-5-9704-0651-9
3. Palchun V. T. Otorinolarinologiya / V. T. Palchun, A. I. Krukov // M.: Tibbiyot. 2001 yil 616 s. ISBN 5-225-04612-6
4. Francoisxis Klement Antoni Chipault fayllari, o'n to'qqizinchi asrda Frantsiyada Boshsuyagi bazasi jarrohligining kashshofi